

درس خارج فقه استاد هادی عباسی خراسانی

۹۹/۰۴/۱۸

« فهرست دروس بسم الله الرحمن الرحيم

محتویات

۱- حدیث اخلاقی

۱.۱- برداشت‌ها از روایت حضرت امیر علیه السلام

۱.۲- تمثیلی برای کار در دنیا برای آخرت

۱.۳- حکایتی از مرحوم شیخ عباس قمی

۱.۴- خود و خانواده‌تان را دریابید!

۲- خلاصه بحث گذشته

۳- حج تعطیل بردار نیست

۴- عربستان موظف به برگزاری حج است

۵- مقدمات مفوته حج

۶- تاریخچه تعطیلی حج

۷- نیابت حج در ایام کرونا

موضوع: مسائل مستحدثه/مسائل کرونا /مقدمات مفوته حج در

ایام کرونا

۱- حدیث اخلاقی

حوزه علمیه قم

مسجد اعظم

قم

مدرسه فیضیه

مدرسه خان

مدرسه آیت الله گلپایگانی

سایر مدارس

فقه معاصر

تفسیر

رجال

دروس به زبان عربی

حوزه علمیه نجف

نجف

حرم امیرالمؤمنین (ع)

مساجد

حوزه علمیه مشهد

مدرسه آیت الله خویی

سایر مدارس مشهد

تفسیر و نهج البلاغه

سایر حوزه‌ها

شهرستانها

کربلا

بیروت

دمشق

داکار (آفریقا-سنگال)

قطیف و احساء

کابل

سایر موضوع‌ها

کلام و فلسفه

طب در روایات

بزرگان معاصر

تقریر عربی درس‌ها

راهنمای تقریر نویسی

پخش زنده

ثبت نام

ویرایش اطلاعات

دریافت نرم افزار

زمان درس‌ها

نحوه گفتگو

تالارها

امکانات جانبی

سوالهای متداول

مشکل نمایش حروف فارسی

طبق معمول روزهای چهارشنبه احادیث اخلاقی می‌خواندیم و مسائل اخلاقی را بیشتر مطرح می‌کردیم. معمولاً بنای ما بر این است که در انتخاب احادیث، احادیث کاربردی و سیر و سلوکی انتخاب شود. الحمدلله سیر علمی دارید ان شاءالله سیر عملی هم داشته باشید.

هم در نهج البلاغه و هم در مجامع روایی دیگر آمده است که حضرت امام امیرالمؤمنین علیه السلام سرّ الانبیا و المرسلین فرمودند:

الدُّنْيَا خُلِقَتْ لِعَیْرِهَا، وَلَمْ تُخْلَقْ لِنَفْسِهَا. [۱]

این فرمایش حضرت در حد اعجاز است مانند دیگر کلمات ایشان.

دنیا برای غیر خودش آفریده شده است. آفرینش دنیا آفرینش غیری است و نفسی نیست.

۱.۱- برداشت‌ها از روایت حضرت امیر علیه السلام

۱) نخستین استفاده‌ای که از این حدیث می‌شود نگاه توحیدی به این دنیا است که دنیا مطلوبیت ذاتی ندارد.

دو وجه تسمیه برای دنیا هست:

۱. یکی از دنائت به معنای پستی. افعّل التفضیل است به معنای پست‌تر.

۲. وجه دیگر اینکه از دنو باشد به معنای نزدیک‌تر. نزدیک‌ترین عالم به انسان است.

مطلوبیت دنیا غیری است نه ذاتی. در معرفت‌های غیر الهی و در جهان‌بینی غیر توحیدی که اصلاً آن را شناخت نمی‌دانیم و تسامحاً آن را معرفت می‌گوییم، دنیا مطلوبیت ذاتی دارد. دنیا را برای دنیا می‌خواهند.

۲) برداشت و احتمال دیگر این است که انسان مؤمن، برای دنیا آفریده نشده است برای آخرت آفریده شده است. در

فرمایش دیگر رسول مکرم صلی الله علیه و آله هست که: **فَإِنَّكُمْ خُلِقْتُمْ لِلْآخِرَةِ وَالْدُّنْيَا خُلِقَتْ لَكُمْ**. [۲] شما برای آخرت آفریده شده‌اید. **﴿وَلِلْآخِرَةِ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى﴾**. [۳] چقدر تعبیر قرآن قشنگ است که آخرت از دنیا بهتر است. به نظر ما دنو بهتر است. از این باب که به ما نزدیک‌تر است. دنیا برای انسان آفریده شده است و انسان برای آخرت آفریده شده است.

۳) مطلب دیگر اینکه حال که انسان مخلوق برای آخرت است راه را نباید گم کند. اینکه بگوییم فلسفه آفرینش چیست؟ این سؤال غلط است. فلسفه آفرینش به صورت مطلق معنا ندارد. چرا که خدا مطلوب ذاتی غیر خود ندارد. باید پرسیم فلسفه آفرینش به لحاظ انسان چیست؟ آفرینش انسان به لحاظ انسان تنها عبادت است. **﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾**. [۴]

امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند: **انک مخلوق للآخرة فاعمل لها**. [۵] شما برای آخرتی برای آن عمل کند.

﴿لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾. [۶]

برای آخرتمان باید برنامه‌ریزی کنیم.

إِنَّكَ لَمْ تَخْلُقْ لِلدُّنْيَا فَارْزُقْ فِيهَا وَأَعْرِضْ عَنْهَا. [۷]

حال که برای دنیا آفریده نشدی زهد در دنیا داشته باشد و بی‌توجهی به دنیا.

تعبیر ما در نوشته‌هایمان این است که دنیا پیش‌نیاز آخرت است.

۱.۲- تمثیلی برای کار در دنیا برای آخرت

ما اکنون در فیضیه و در نزدیک‌ترین مکان به حرم حضرت معصومه سلام الله علیها هستیم. این نشست ما دبستان و دبیرستان و مراحل دیگر حوزه را داشته تا به اینجا رسیده‌ایم. همین تمثیل را برای آخرت داشته باشید. ما اکنون به عالمی می‌رویم که آنات و ثانیه‌ها، ساعات، روزها، هفته‌ها، ماه‌ها، سال‌ها و قرن‌ها و دهر همه پیش‌نیاز است.

ذات باری تعالی روزی بیش از ۸۶۰۰۰ ثانیه عمر من و شما را به قول امروزی‌ها شارژ می‌کند. رقم کمی نیست. مدیریتش دست من و شما است. این دنیای من و شما است. این دنیا را گاهی برای دنیا می‌خواهیم و گاهی برای کمالات علمی و عملی‌مان برنامه‌ریزی می‌کنیم که مطلوبیت گیری است. دنیا برای خودش آفریده نشده است. اگر برای خودش باشد متوقف می‌شود. زمان که در دست اوست.

برای همین حضرت امیر در فرمایش دیگری گفتند: برای همان روزت باش. [۸]

فرزند امروزت باش. دیروز که رفت و فردا که در دسترس شما نیست.

حضرت علی علیه السلام دنیا را باید برای غیرش خواست نه برای خودش.

فرمودند: غری غیری. [۹]

ای دنیا! اگر قرار است غرر و ضرر داشته باشی برو سراغ غیر من.

هر کس که می‌خواهد پیرو امیر علیه السلام باشد باید در همه موارد پیرو حضرت امیر باشد و به دنیا همین را بگوید.

بگوید: من هم با شما در این شریکم.

متعلقات ما را متعلق نکند که تعلق با تحقق نمی‌سازد. تعلق با تعلیم و تعلم نمی‌سازد. اگر می‌خواهید به علم حقیقی برسید باید برای علم و زهدمان برنامه‌ریزی داشته باشیم.

۱.۳- حکایتی از مرحوم شیخ عباس قمی

خدا رحمت کند مرحوم آقا شیخ عباس قمی از پله‌های بقیع بین الطلوعین بالا می‌رفتیم. عرض کردم نصیحتی از پدرتان بگویید.

فرمودند پدرم بنایش بر این بود که متعلقات دنیایش را کم کند. آن آخر که بی‌هوش می‌شد گفت کتاب را از دم دست من ببر که

شیطان با این مرا گول نزند. که سالبته منتفی به موضوع بشود.
تعلقات افراد متفاوت است. کسی به میلیاردها متعلق است و
کسی به چند ریال و کتاب و

۱.۴- خود و خانواده‌تان را دریابید!

غرر و تعلق به دنیا هم شخصی است مانند ضرر که گفتیم
شخصی است. هر کسی به وفق خودش برنامه‌ریزی کند.

﴿عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ﴾ [۱۰] علیکم انفسکم، علیکم انفسکم!

نفرمود انفسکم. در برخی آیات و اهلیکم هم دارد. ﴿قُوا
أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ [۱۱] زن و بچه جزو نزدیکان هستند
برای آنها هم باید برنامه‌ریزی کنیم. همان‌طور که خودتان حریص
بر وقتتان هستید این را برای آنها هم سرایت دهید.
این طور می‌توانیم بگوییم دلبسته دنیا نیستیم بلکه دلبسته و
وابسته مولا هستیم.

در الهی‌نامه عرض کردم: الهی بعضی دنیا خواهند بعضی عقبا
خوانند و بعضی تو را خواهند. خوشا به حال آنها که نه دنیا و نه
تنها عقبا که مولا را می‌خواهند.

ان شاءالله طوری برنامه‌ریزی کنیم که مولایمان امام زمان علیه
السلام از ما راضی باشند. در این ایام اربعین کلیمی حد اقل برخی
ذکرها و دعاها را نهادینه کنیم. با اذکار و ادعیه و قرآن مأنوس
باشیم. اهل دقت و مراقبت باشیم.

۲- خلاصه بحث گذشته

در بیماری کرونا و مراقبت‌هایی که مطرح است ما رسیدیم به این
بحث که با تکلیف جدید حج چه کنیم؟ آیا مکلف به رفتن حج
هستیم یا خیر؟

روال بحث به اینجا رسید که حج خودش واجباتی دارد و از
واجبات مرکبه است. با این وجود برخی از این اجزای حج خودش
مطلوبیت دارد. به این نتیجه رسیدیم برخی اجزای این واجب قابل

استثنا به است. برخی بدل دارد و برخی ندارد. برخی را خودش حتما باید انجام دهد. برخی اگر هم انجام نشود، باز هم حج محقق است.

۳- حج تعطیل بردار نیست

به دو مبنا رسیدیم که آیا حج تعطیل بردار هست یا نیست؟ ما عرضمان این است که حج از فروع اکمل، اولی و افضل شریعت است. نه تنها در اسلام که شرایع ما سبق. دو اصل مبدأ و معاد در تمام ادیان و برای تمام انبیای الهی بوده است. دو اصل نظری این دو است: توحید و معاد؛ و دو اصل عملی هم در تمام ادیان بوده که نماز و حج است. در برخی روایات داریم

الحج افضل من الصلاة و الصوم. [۱۲]

در آیه شریفه ﴿لِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَّ مِنْ كُفْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِيْنَ﴾ [۱۳] سیلا منون است. نکره دارای تنوین دارای تنويع است.

بعد و من کفر دارد. می توان گفت خدای نکرده تارک حج به طرور عمدی، کافر است.

حج واجب اولی و افضل و اکمل است. از اصول فرعی همه انبیای الهی است و اصلا تعطیل بردار نیست. کسی نمی تواند حج را تعطیل کند. نه دولت و نه ملت.

هر کس بکوشد این کار را انجام دهد کار حرام انجام داده است.

ما نظرمات این است در حوادث مختلفه تا امسال که ۱۴۴۱ هجری قمری است حج اصلا تعطیل نشده است. حتی زمانی که بیت دیوار نداشته است.

برخی روایات تاریخی در وسائل هست حدود ۱۰ روایت که برخی را دیروز گفتیم و دیگر کتب که حج تعطیل نشده است.

شاید برگزاری‌اش دارای شدت و ضعف بوده ولی انجام شده است.

کرونا که بماند بلکه هر بیماری بدتری باشد حج نباید تعطیل شود. اینکه سال‌هایی ما نرفتیم تعطیلی حج نیست بلکه سد عن سبیل الله است. حاکمی به مذاقش خوش نمی‌آید و نمی‌گذارد مثلاً حجاج ایرانی بیایند.

بله اگر تراحمی بین واجبی و محرماتی یا واجبی صورت گرفت باید اهم و مهم کرد که ببینیم کدام را باید انجام داد.

مبنایی داریم که اصلاً نوبت به تراحم نمی‌رسد. موضوع کرونا و بیماری واگیردار هست که ماسک و مراقبت واجب است ولی ایام حج آمده است. مرحوم سید می‌گویند گاهی اصلش منتفی می‌شود و به تراحم نمی‌رسد. مانع هست و استطاعت نیست.

گاهی دو فقیه حکمشان یکی است ولی مبنایشان دو تا است. هر دو می‌گویند در ایام کرونا حج جایز نیست. یکی می‌گوید چون صحت و استطاعت شرعی نیست که مانع نباید باشد. ولی دیگری می‌گوید مستطیع هست تراحم هست و مصلحت اهم اقتضا کرده است که بین دو متراحم یکی انتخاب شود. مانند انقاذ غریق که دو نفر هستند و باید یک نفر را نجات دهد.

مرحوم آقای بروجردی و امام این را بحث تراحم می‌دانند یعنی باید اهم باشد. با کمال معذرت از همه بزرگان ما به این نتیجه رسیدیم که باید اهم ملاک و مصداق را باید پیدا کنیم. فرقی ندارد سابق، لاحق یا مقارن باشد. همانند احتمال ضرر که فرقی نداشت.

همه به فرض عدم ممانعت عربستان است. اصلاً عربستان حق دارد ممانعت کند؟ او نمی‌تواند حج را تعطیل کند. این مصداق سد عن سبیل الله است. قدرت دارد و مواقف کریمه در دست

اوست و عده‌ای را گذرنامه نمی‌دهد. در این صورت فرد مستطیع مالی هست ولی مستطیع سربی نیست.

در این قسمت شفاف می‌گوییم که به نظر ما افراد چه دولت و چه ملت چه حوزه و همه در دنیا باید بکوشند حج تعطیل نشود. بکوشند مدیریت کنند. تکلیفشان به مدیریت است.

۴- عربستان موظف به برگزاری حج است

حج از واجباتی است که واجبات دارد. اقل ما ممکن از اینکه حج صورت گیرد در ایام کرونا باید انجام دهند. حتی مکلفین عربستان یا از جای دیگر. ارکان حج را باید درک کنند. واجبات شخصیه را باید درک کنند. واجبات استثناییه را هم باید انجام دهند.

برخی خبرگزاری‌ها منعکس می‌کنند که دولت عربستان باید مدیریتش بهتر از این می‌بود. چرا که دولت شخصی نیست دولت اسلامی است. باید تعامل می‌کرد.

هر مقداری که در توانشان بود کاش مسئولان آنها و علمای آنها مدیریت می‌کردند جمعیت را تقسیم بین همه کشورها می‌کردند. زبینه این طور بود. بلکه جان مردم اولی است. هیچ چیز برابری با حفظ جان، حفظ اسلام و حفظ حج و کعبه نمی‌کند.

برای هر کشوری تعدادی زائر می‌گذاشت و شرط می‌گذاشت زائر سالم بیاید و دستوراتی رعایت می‌شد. در مسجدالحرام و منا به این وسعت. باید شرایط را به صورت بهداشتی فراهم کنند. با ماسک انجام گیرد. اسلام ارتکاب برخی محرمات را مانند ماسک زدن خانم در احرام جایز می‌داند. یا آقایان در استظلال راه دارد چه کنند.

علی القاعده حج قابل تعطیلی نیست. تکلیف فرد و جمع این طوری است. گاهی باید فرد مراقب باشد و گاهی مراقبت فردی

کافی نیست و جمع باید مراقب باشند. در کرونا همه باید دست به دست هم دهند و تکلیف را انجام دهند.

۵- مقدمات مفوته حج

در مقدمات مفوته بر عکس صاحب فصول، شیخ، آخوند و دیگران که از باب واجب مشروط و معلق مقدمات مفوته را توجیه می‌کنند [۱۴] انجام شود ما دیدگاه دیگری داریم.

مقدمات مفوته یعنی آنهایی که اگر انجام نشود واجب به موقع صورت نمی‌گیرد. امر به مقدمه را وجوبش را عقلایی می‌دانیم. ما عرف را در استنباط خیلی دخیل می‌دانیم.

گذرنامه را باید ماه‌ها قبل انجام دهد. به دلیل عقلی، عقلایی و عرفی باید انجام شود. اینکه هنوز واجب نیامده دلیل نمی‌شود انجام نگیرد. حضرت امام می‌فرمایند مصلحت ایجاب می‌کند که برخی مقدمات را زودتر انجام دهد.

تا مقدمات نباشد حجتی انجام نمی‌شود. فرقی بین دولت و ملت نیست. همان‌طور که مردم آماده می‌شوند دولت‌ها هم باید آماده شوند. حج که کنگره جهانی است همه دولت‌ها باید شریک شوند.

۶- تاریخچه تعطیلی حج

بیش از دویست مورد مسلم تاریخی از زمان زبیری‌ها و دیگران که درگیر بوده‌اند، مکه در معرض تعطیلی قرار گرفته است. مسلمانان مجروح می‌دانند و سماجت می‌کردند تا حج انجام گرفت.

بله مصلحت اقتضا می‌کند که از برخی نواحی زوار نیایند. در یکی از سال‌ها یک زائر یزدی کنار کعبه قی می‌کند عرب‌های عربستان شاهد می‌شوند و می‌بینند به مسجد سرایت می‌کند. به نظر همه مذاهب آلوده کردن مساجد حکم مفسد فی الارض است. ایشان را در همان ایام حج در مکه اعدام کردند.

بزرگانی از فقها به میدان آمدند برای دفاع از حجاج ایرانی و سه سال به حج نرفتند. مصلحت اقتضا کرد که حفظ آبروی شیعه شود و جان آنها.

اینکه نرفتن از یک منطقه در شرق یا غرب یا جنوب و شمال شدنی است ولی تعطیلی اصل حج نمی‌شود. هر دولتی که تشخیص داد به عنوان مقدماتی که باید انجام دهند عده‌ای را نفرستند و باقی را با شرایط بفرستند.

۷- نیابت حج در ایام کرونا

اگر امسال برخی مستطیع‌ها نمی‌توانند بروند و احتمال منجز بدهند که سال‌های بعد هم نمی‌شود باید نایب بگیرد چرا که مانند عاجز است. یکی از واجبهایی که در حال حیات هم قابل نیابت است بحث حج است.

گاهی استطاعت با وجود کرونا حاصل نمی‌شود و گاهی استطاعت هست ولی مزاحمت مانعی وجود دارد. شخص مبتلا به کرونا تشریف به حج اشکال دارد. راه حلش در بحث تراحم است. در مرجحات اهم و مهم گفتیم واجب مربوط به نفوس خود مقدم است.

به لحاظ مصالحی می‌گویند حج نروند این غیر از تعطیلی حج است. اگر روزی طوری شد که خود عربستان هم این قدر مشکل شد که خود مردم آنها هم نیامدند، دولت عربستان باید عده‌ای از سالم‌ها را با هزینه خود بیاورد برای انجام حج. گاهی با وجود گذاشتن یک پارچه در جای کعبه حج انجام شده است.

بله مگر عربستان بگوید من فقط برای مردم خودم امکانات دارم. در بحث اربعین هم نظرم این است که مستحبی است که اولی است. اگر حاکم اسلامی به این نتیجه رسید انجام شود حتما لازم است.

- [۱] نهج البلاغة، الدشتي، محمد، ج ۱، ص ۳۸۵، حکمت ۴۶۳.
- [۲] شعب الإيمان، البيهقي، أبو بكر، ج ۱۳، ص ۱۵۳.
- [۳] ضحی/سوره ۹۳، آیه ۴.
- [۴] ذاریات/سوره ۵۱، آیه ۵۶.
- [۵] عیون الحکم و المواعظ، الليثي الواسطي، علي بن محمد، ج ۱، ص ۱۷۲.
- [۶] نجم/سوره ۵۳، آیه ۳۹.
- [۷] عیون الحکم و المواعظ، الليثي الواسطي، علي بن محمد، ج ۱، ص ۱۷۱.
- [۸] السعادة، المحمودي، الشيخ محمد باقر، ج ۳، ص ۲۵۶.
- [۹] نهج البلاغة، الدشتي، محمد، ج ۱، ص ۳۲۸، حکمت ۷۷.
- [۱۰] مائده/سوره ۵، آیه ۱۰۵.
- [۱۱] تحریم/سوره ۶۶، آیه ۶.
- [۱۲] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ۸، ص ۷۸، أبواب وجب الحج و شرائطه، باب ۴۱، ح ۵، ط الإسلامية.
- [۱۳] آل عمران/سوره ۳، آیه ۹۷.
- [۱۴] مقدمات مفوته <http://wikifeqh.ir>.

